

Piotr Stolarczyk*

JAN KOLEŚNIK,
BANKOWE RYZYKO SYSTEMOWE. ŹRÓDŁA I INSTRUMENTY REDUKCJI,
DIFIN SA, WARSZAWA 2019, SS. 422

DOI: 10.26399/meip.2(69).2020.13/p.stolarczyk

Zanim przejdę do omówienia monografii Jana Koleśnika, chciałbym zaznaczyć, że problematyka, która została w niej poruszona, jest jednym z podstawowych zagadnień dotyczących współczesnego funkcjonowania rynku finansowego.

Autor już we wstępie uwypukla rolę ostatniego kryzysu finansowego, którego symboliczną cezurą był upadek amerykańskiego banku inwestycyjnego Lehman Brothers w 2008 roku. Kryzys pokazał ogromne uzależnienie systemu gospodarczego od dużych instytucji finansowych. To uzależnienie przejawiało się w dynamicznie rosnącym udziale sektora finansowego w wytwarzanym dochodzie krajów, ale również w zwiększeniu siły banków inwestycyjnych stosujących zaawansowaną inżynierię finansową oraz innowacje finansowe w prowadzonych transakcjach spekulacyjnych. Chodzi zwłaszcza o instrumenty pochodne i pochodne pochodnych wykorzystujące zabezpieczenia hipoteczne do wytworzenia efektu mnożnikowego ich wartości (tzw. Mortgage-Backed Securities, MBS) czy też innowacje omijające zapisy regulacyjne tak, aby zastosować dźwignię finansową, utrzymując regulacyjną adekwatność współczynników wypłacalności. W licznych opracowaniach analizujących przebieg i przyczyny kryzysu finansowego pojawiało się sformułowanie „finansjalizacja” (ang. *financialisation*), którego używano, aby zilustrować rozbudowanie sektora finansowego w porównaniu do gospodarki realnej. W momencie wybuchu kryzysu z lat 2008–2009 według raportu firmy doradczej McKinsey

* Piotr Stolarczyk – dr, Uczelnia Łazarskiego, e-mail: piotrstolarczyk@o2.pl; ORCID: 0000-0003-0089-7252

wartość aktywów finansowych wynosiła 160 trylionów dol., czyli 3,5-krotnie więcej niż szacowana wartość światowego produktu krajowego brutto. To oczywiście wartości średnie, natomiast dla przykładu w Stanach Zjednoczonych ta dysproporcja sięgała nawet 4,5-krotności¹.

Pojawienie się na rynku dużych instytucji finansowych, istotnych dla stabilności całego systemu finansowego, zapoczątkowała doktryna *too big to fail*². Bliskie powiązanie i współpraca banków inwestycyjnych oraz komercyjnych korporacji ubezpieczeniowych dawały firmom przekonanie, że nikt nie pozwoli im upaść, zachęcając tym samym do podejmowania istotnego ryzyka w prowadzonych przez nie transakcjach. Ta wiara zakończyła się w dniu bankructwa dużego banku amerykańskiego.

Upadek instytucji finansowej tak istotnej oraz blisko powiązanej z innymi graczami nie tylko na rynku amerykańskim, ale również zagranicznymi, przyczynił się do ogólnego kryzysu finansowego.

Niewątpliwie załamanie gospodarki światowej z całą mocą uwidoczniło znaczenie występowania ryzyka systemowego w powstawaniu i sile kryzysu finansowego. Warto również w tym miejscu przybliżyć samo pojęcie ryzyka systemowego. Zostało ono zdefiniowane w art. 4 pkt 15 ustawy³ jako „ryzyko zakłócenia w funkcjonowaniu systemu finansowego, które w razie jego materializacji zaburza działanie systemu finansowego i gospodarki narodowej jako całości [...]”. Źródłem ryzyka systemowego może być m.in. zbyt duża dynamika akcji kredytowej, wysoki poziom dźwigni finansowej instytucji finansowych bądź pozostałych podmiotów na rynku – osób fizycznych lub firm. Zwraca się również uwagę na bliskie powiązania pomiędzy instytucjami działającymi na rynku finansowym.

Analiza kryzysu finansowego doczekała się wielu publikacji naukowych. Problematykę tę podejmowali m.in. John B. Taylor⁴, Dariusz Rosati⁵, Marek

¹ McKinsey, *Mapping Global Markets*, October 2008.

² Zbyt duży, by upaść.

³ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym (Dz.U. z 2015 r., poz. 1513), która weszła w życie dnia 1 listopada 2015 r. Na mocy tej ustawy Komitet Stabilności Finansowej (KSF) został wyznaczony jako organ właściwy w zakresie nadzoru makroostrożnościowego.

⁴ J.B. Taylor, *Zrozumieć kryzys finansowy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.

⁵ D. Rosati, *Przyczyny i mechanizmy kryzysu finansowego w USA*, „Ekonomista” 2009, nr 3.

Monkiewicz⁶, Krystyna Mitreęga-Niestrój⁷. Większość autorów jest zgodna co do przyczyn kryzysu finansowego oraz jego konsekwencji dla gospodarki realnej. W opracowaniach zajmujących się tym zagadnieniem zwraca się uwagę na występowanie ryzyka systemowego. Wskazuje się również niedoskonałość regulacji, które nie były w stanie nadażyć za rozwojem innowacji instrumentów finansowych. Kryzys pokazał również, że systemy zarządzania ryzykiem w instytucjach finansowych nie były adekwatne do stabilnego zarządzania instytucjami. Regulatorzy rynku finansowego z kolei nie posiadali odpowiednich narzędzi do hamowania działań prowadzących do nadmiernego ryzyka. Wnioski, jakie wielu autorów stawia po dokonaniu analizy przyczyn i konsekwencji kryzysu, sugerują wzmocnienie nadzoru nad rynkiem finansowym i stosowanie odpowiednich instrumentów ograniczania ryzyka systemowego⁸. W tym ujęciu monografia Jana Koleśnika wydaje się niezwykle cennym opracowaniem oferującym nie tylko analizę bankowego ryzyka systemowego, ale również instrumentów służących jego ograniczaniu. Monografię wzbogaca przegląd badań oraz wniosków płynących z literatury światowej.

Recenzowana monografia składa się ze wstępu, dziewięciu rozdziałów oraz podsumowania. We wstępie autor przedstawił znaczenie ryzyka systemowego jako podstawowego źródła kryzysu finansowego. Znajdujemy tu odniesienia do kryzysu z 2008 roku, a także wzmiankę o kryzysie azjatyckim w latach 1997–1998.

W pierwszym rozdziale autor przedstawił cechy oraz źródła bankowego ryzyka systemowego. Rozdział ten ma charakter wprowadzający do badanego w dalszych częściach zagadnienia. Bardzo ciekawy wywód składa się na rozdział drugi monografii, gdzie autor przeprowadził analizę pozycji banków, które mogą być zaliczone do instytucji istotnych systemowo. Identyfikacja banków o znaczeniu systemowym została dokonana za pomocą miar bezwzględnych i złożonych. Autor wziął tu pod uwagę nie tylko wielkości akty-

⁶ M. Monkiewicz, *Globalny kryzys finansowy – przyczyny, działania naprawcze, ochrona konsumentów*, „Rozprawy Ubezpieczeniowe” 2008, nr 2(5).

⁷ K. Mitreęga-Niestrój, *Skutki światowego kryzysu finansowego w sferze realnej – ujęcie międzynarodowe*, „Studia Ekonomiczne” 2012, nr 122.

⁸ W Polsce stworzony został nadzór makroostrożnościowy, który jest prowadzony przez powołany do tego celu KSF. Jego zadaniem jest przeciwdziałanie powstawaniu oraz ograniczanie ryzyka systemowego. Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy nadzór makroostrożnościowy nad systemem finansowym „obejmuje identyfikację, ocenę i monitorowanie ryzyka systemowego powstającego w systemie finansowym lub jego otoczeniu oraz działanie na rzecz wyeliminowania lub ograniczania tego ryzyka z wykorzystaniem instrumentów makroostrożnościowych”.

wów instytucji, ale również stopień złożoności ich struktur organizacyjnych oraz profil ryzyka. Do oceny profilu ryzyka wykorzystał miary takie jak indeks SRISK, model DIP oraz koncepcja MES.

W kolejnych trzech rozdziałach autor przybliżył główne źródła bankowego ryzyka systemowego, przyjmując podział na ponadsektorowe (do których zaliczył czynniki pozaekonomiczne i instytucjonalne, w tym behawioralne oraz społeczno-ekonomiczne), sektorowe (takie jak stopień rozwoju rynku, konkurencja, struktura właścicielska) oraz indywidualne (do których zaliczył zawodność nadzoru mikroostrożnościowego i obowiązków informacyjnych i materializację ryzyka bankowego).

W następnych trzech rozdziałach w analogicznym podziale autor przedstawia instrumenty redukcji ryzyka systemowego, kolejno: ponadsektorowe, sektorowe oraz indywidualne w rozdziałach szóstym, siódmym oraz ósmym. Wdrożenie tych instrumentów ma na celu obniżenie prawdopodobieństwa wystąpienia kryzysu finansowego. Ostatni rozdział zaś to prezentacja zagadnień związanych z przymusową restrukturyzacją banków. Autor omówił wady i zalety narzędzi i procedur stworzonych dla przymusowej restrukturyzacji banków.

Recenzowana monografia jest cenną publikacją w obszarze finansów, szczególnie polecam ją wszystkim tym, którzy zajmują się badaniem ryzyka systemowego, ale również praktykom mającym związek z zarządzaniem instytucjami finansowymi.

Cytuj jako:

Stolarczyk P., recenzja książki: Jan Koleśnik, *Bankowe ryzyko systemowe. Źródła i instrumenty redukcji*, Difin SA, Warszawa 2019, ss. 422, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2020 nr 2(69), s. 113–116. DOI: 10.26399/meip.2(69).2020.13/p.stolaczyk

Cite as:

Stolarczyk, P. (2020), book review (in *Myśl Ekonomiczna i Polityczna* 2(69), 113–116.): Jan Koleśnik, *Bankowe ryzyko systemowe. Źródła i instrumenty redukcji* [‘Banking systemic risk: sources and reduction instruments’], Difin SA, Warszawa 2019, ss. 422. DOI: 10.26399/meip.2(69).2020.13/p.stolaczyk